

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Милена Моцинова - Бръчкова

относно дисертационен труд за присъждане на
образователна и научна степен „доктор“

Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално
направление: 3.2 Психология; Научна специалност 05.06.05 „Педагогическа и
възрастова психология“

на Панайота Бизпу

на тема „**Личностни качества на съвременния учител**“

научен ръководител **доц. д-р Мария Мутафова**

ЮЗУ „Неофит Рилски“ - Благоевград, Философски факултет,
Катедра „Психология“

1. Данни за дисертанта

През 2011 г. Панайота Бизпу придобива бакалавърска степен по Педагогика на ранното детство в Democritus University of Thrace, Александропулис, Гърция.

В периода 2012-2013 г. завършва следдипломна специализация по Специална педагогика в ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград.

От 2014 до 2020 г. е докторант към Катедра „Психология“ на ЮЗУ „Неофит Рилски“ Благоевград.

Има опит като възпитател на интегрирана група в обществена детска градина в гр. Солун, Гърция за деца с нарушения от аутистичния спектър. В момента работи в консултантски и образователен център за подкрепа в гр. Серес.

2. Данни за докторантурата

Докторантката е изпълнила всички изисквания и успешно е положила изпитите и необходимите докторантски минимума, заложили в индивидуалния учебен план. Не се

констатирано нарушение по процедурата на докторантурата, която е в съответствие с действащата нормативна база на ЮЗУ и на Закона за развитие на академичния състав в Р. България. Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от катедра „Психология“ към Философски факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Докторантката е представила и три публикации по темата на дисертацията.

3. Данни за дисертацията

Темата на дисертационният труд е актуална и значима, тъй като образованието и възпитанието на децата със специални потребности днес поставят значителни предизвикателства пред съвременните учители. Личностните качества и професионалната подготовка на учителя добиват все по-голям приоритет в образователния процес. Авторката поставя във фокуса на своето научно изследване личностните качества на съвременния учител като ключов фактор за постигане на образователните цели на училището.

Дисертационният труд е с общ обем от 159 страници. Структуриран е в увод, три глави, заключение, използвана литература и две приложения. Библиографската справка обхваща 106 научни източника на български и чужд език. Като обем и структура представеният труд отговаря напълно на формалните изисквания за дисертационна разработка.

Теоретичната обосновка на проблема е представена в **Първа глава ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТ**. Представени са общите принципи на образованието. Разглежда се целта на общообразователното обучение, свързана с „постигне на баланс между социалното и технологично обучение, за да се гарантира хармоничното физическо, интелектуално, морално, естетическо и емоционално развитие на учениците“.

Разглежда се развитието на уменията и интересите на учениците чрез активен / участващ подход към знанието, така че да се гарантира база от знания, които да помогнат на всеки ученик да посрещне нуждите от знания. Обосновава се идеята за предоставяне на равни възможности за учене като основен принцип на демократичното общество, в който образователната система играе важна роля за смекчаване на социалните неравенства.

Разглежда се възможността за минимизирането на разстоянията и икономическата глобализация чрез предложения за нови комуникационни възможности и обмен на културни блага, които поставят хората в мултикултурна среда.

Обосновава се идеята за осъзнаването от опазване на природната среда, тъй като днешното образование трябва да насочи вниманието на учениците към въпроса за правилното управление на природните ресурси, за да се защити природната среда от неконтролирана глобализация.

Предлага се разбирането за това, че новите информационни и комуникационни технологии могат да бъдат ценни инструменти за придобиване на знания от учениците, насърчаване на индивидуализирано обучение и осигуряване на учене през целия живот.

Поставя се акцент върху постоянно променящото се в среда на физическо, умствено и социално развитие на индивида и училището като пример за зачитане значимостта на всеки човек, гарантиране достойнството му, свобода от всякакви форми на дискриминация, свобода на мислене и изразяване, участие и сътрудничество.

Втората част от теоретичния анализ включва разглеждането на факторите, влияещи върху поведението на учителите в класната стая. Разглеждат се въпросите за социалното взаимодействие в класната стая; емоционална зрялост на учителя; нагласи на учителя; стил на учителя; контрол и управление на класа; връзка между учителите и учениците; ролята на емоцията; учителят като консултант; интерес и присъща мотивация като най-добрият начин за осигуряване на ефективно присъствие в класа и активно участие на учениците по време на час

Третата част от теоретичният анализ е посветена на профила на модерният учител. Обсъжда се ролята на учителя, уменията на добрия учител, ефективността на съвременния учител, характеристиките на успешното преподаване, творческият учител.

Четвъртата част е посветена на разглеждане на педагогически практики – поставянето на ясни цели като гарант за избягване на неправилни тълкувания или използване на грешни подходи в обучението на учениците. Поставят се въпросите за методологичните подходи, техники за управление на класа; взаимодействие с учениците и факторите, които влияят върху него; невербално взаимодействие между учител и ученик; реакции на учителя към успеха и неуспеха на учениците; оценяване на учениците.

В петата част Възгледи за качествата на съвременния учител се поставя идеята за влиянието на страничните фактори върху успеха на учениците в училище. Обсъжда се влиянието на параметри като: размер на класа и училището, уменията на учителите, учебната програма и материалите, оборудването с които училището разполага.

В шестата част Характеристики на съвременния учител е описано съчетанието от роли и личностни качества на учителя като възпитател, лидер, организатор, фасилитатор, изследовател, приятел и реформатор.

Разгледани са етичните проблеми в изследването, което е проведено на доброволни начала и всеки участник е дал съгласието си да участва в психолого-диагностичното проучване. Директорите на училищата, в които е проведено изследването, също са съдействали за неговото реализиране.

Докторантката показва много добри теоретични познания по проблема и умения за работа с литературни източници. Прави впечатление умението за синтез между теоретична подготовка и практико-приложните компетенции на докторанта.

Втора глава ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ПРОГРАМА представя цел, задачи, хипотези, изследвани лица, методология на изследването и техники за анализ.

Представена е **основната цел на изследването** - изследване на личностните аспекти на съвременните учители, които работят с деца със специални образователни потребности в Република Гърция. Като свързани с нея цели са формулирани определяне свойствата на въпросниците с еквивалентни форми и изследване на ефекта на социално-демографските характеристики върху аспектите на съвременните учители.

Изследването е проведено през май 2017 г. и в него са включени 120 учители, живеещи в различни градове /села в Северна Гърция. Минималната отчетена възраст е 24 години, а максималната - 48 години; от тях 24 мъже и 96 жени.

Представени са четири основни хипотези:

„Хипотеза 1: Предполагаме, че има положителна връзка между димензиите екстраверсия и социална ориентация при изследваните учители

Хипотеза 2: Предполагаме, че съществуват значими разлики в невротизма между мъжете и жените учители

Хипотеза 3: Предполагаме, че има положителна връзка между социалната желателност и психотизма при учителите.

Тези хипотези се основават на съдържанието на конструктите и на резултатите от публикуваните психологически изследвания, които показват възможна връзка между личностните измерения от въпросника на Х. Айзенк и личностните черти от Многофакторния въпросник FPI-R.

Хипотеза 4: Предполагаме, че има разлики в удовлетвореността от живота, според училището, в което работят учителите.“

Резултатите от изследването се сравняват с резултатите от по-ранно изследване на М. Мутафова за качествата на учителя (Мутафова, 2014).

Задача на изследването е самооценката на личностните черти на съвременните учители, които работят с деца със специални образователни потребности, начина по който те са свързани помежду си, както и начина, по който те оказват влияние върху изпълнението на преподавателските им задължения.

Използвани са следните **методи за провеждане на изследването**:

- 1) Въпросник за изследване на личността на Х. Айзенк
- 2) Многофакторен личностен въпросник (FPI-R)

Управлението на статистическите данни и анализът на резултатите се извършва с SPSS v.19 (Статистически пакет за социални учени).

Като **техники за анализ** са използвани: Анализ на честотата; Описателна статистика; Анализ на надеждност; тест на Kruskal -Wallis H; Анализ на дисперсията - Еднопосочен ANOVA; Независими проби Т-тест; Корелационен анализ с коефициент на Pearson.

Трета глава АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ПРОВЕДЕНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

В таблици са представени резултатите от описателната статистика на суровия резултат на учителите от скалите на въпросника FPI-R и надеждност на резултатите по скалите на личностния въпросник (EPQ). Представен е и честотен анализ на резултати от EPQ и корелация между резултатите от въпросника EPQ и скалите по многофакторния въпросник FPI-R.

Представени са взаимовръзки между скалите от личностния въпросник EPQ, като в таблицата са представени резултатите от корелационния анализ между скалите психотизъм, невротизъм и екстраверсия.

Представени са и корелации на взаимовръзки между удовлетвореността от живота, социалната ориентация, ориентацията към постижения, възбудимост, агресивност, стрес, телесни проблеми, здравословни проблеми, откритост, екстраверсия

и емоционалност. Показани са разликите в резултатите по пол и възраст, както и разлики в характеристиките на личността според училището, в което работят учителите.

Анализът на резултатите показва, че повечето гръцки учители са с психотизъм, който е в границите на статистическата нормативност. Има и малка част, при които той е с високо ниво на изразеност. Освен това повечето от изследваните учители демонстрират амбициозност и нормално ниво на невротизъм, както и стремеж към социална желателност.

Доказва се, че не всички учители са оптимистично настроени. Също така една малка част от тях са зависими от присъствието на околните и са несигурни. Повечето учители са с нормално или високо ниво на социална отговорност, те са помагачи, щедри и приятелски настроени към другите. Те притежават нормална или висока степен на ориентация към постижения.

Една част от изследваните учители са спокойни, уравновесени, самоконтролиращи се, а друга част са възбудими и чувствителни към външни стимули. Също така повечето са с нормално ниво агресивност, спонтанност и реактивност в поведението, но малка част от тях са агресивни на много високо ниво.

Една част изследваните учители са невъздържани, неспокойни и притеснителни, някои от тях са напрегнати, натоварени, също често стресирани или изгорени. Само малка част от тях са без психосоматични проблеми, телесни проблеми и се оплакват много малко. Има и такива, които изпитват страх да не се разболеят и се страхуват за собственото си здраве.

Анализът на резултатите показва, че повечето учители са ориентирани към поведенческите и социални норми, те следват социалните правила, интересуват се и желаят да направят добро впечатление на околните. Също така повечето от изследваните лица са емоционални в норма, но една част, от тях, са емоционално нестабилни, чувствителни, тревожни, разтревожени, с много физически проблеми и симптоми.

От четирите хипотези се потвърждава една. Първата хипотеза за положителна връзка между екстраверсията и социалната ориентация не се потвърждава. Втората хипотеза относно наличие на значителни разлики в невротизма по пол не се потвърждава. Третата хипотеза за положителна връзка между социалната желателност и психотизма при учителите не се потвърждава.

Потвърждава се четвъртата хипотеза, предполагаща наличие на различия в удовлетвореността от живота според училището, в което работят учителите. Според резултатите учителите от Специалната гимназия са по-доволни от живота, в сравнение с тези, които работят в Специално училище. Учителите от Техническото професионално училище са по-доволни от живота, по-оптимистични от тези, които работят в Специално училище. А учителите от Техническото професионално училище са по-доволни от живота и по-оптимистични от тези, които работят в Специалната детска градина.

Докторантката показва много добри умения за организиране и провеждане на експериментално изследване. Прави впечатление изключително прецизната статистическа обработка, професионалното боравене с получената богата база данни и уменията ѝ да анализира и интерпретира получените резултати.

4. Научно-приложни приноси на дисертационния труд:

А. Научно-теоретични приноси:

- направен теоретичен анализ на социалното взаимодействие учител-ученик;
- изведен е психологически профил на съвременния учител;
- създаден е оригинален дизайн на експерименталното изследване.

Б. Практико-приложни приноси:

- Проведено е изследване, насочено към образователната практика на Република Гърция.
- Проведено е изследването на личностните характеристики на учителите.
- Адаптирани са личностни въпросници за гръцки условия.

5. Заключение: дисертационната разработка е посветена на актуален проблем. Докторантката показва много добра теоретична подготовка и умения за организиране и провеждане на научно изследване. Професионалната обработка на получените данни е основа за извеждане на аргументирани анализи и изводи, които имат несъмнени приноси както в теоретичен, така и в практико-приложен план.

На основата на тези заключения давам своя положителен вот и предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Панайота Бизпу образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност 05.06.05 „Педагогическа и възрастова психология“.

09.03.2020г.

гр. В. Търново

Подпис:

(доц. д-р Милена Моцинова-Бръчкова)